

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AKRAN İLİŞKİLERİ

Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Doç. Dr. Hülya Gülay Ogelman

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AKRAN İLİŞKİLERİ

ISBN 978-605-318-443-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında

yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları

satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Ocak 2010, Ankara

2. Baskı: Mayıs 2016, Ankara

Yayın-Proje: Didem Kestek

Dizgi-Grafik Tasarım: Selda Tunç

Kapak Görseli: <http://tr.depositphotos.com>

İmaj ID: 10387831

Copyright: interactimages

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişimi ve eğitimi denilince özellikle ülkemizde akla ilk gelen, zihinsel kapasitenin ve yeteneklerin arttırılmasıdır. Kuşkusuz bu tesadüf değildir. Bu konuda hem eğitimciler hem de anne-babalar tarafından zihinsel gelişim desteklenmesi gereken öncelikli bir alan olarak kabul edilmektedir. Bu algının oluşmasında, zihinsel gelişimin üniversite giriş sınavının anahtarı olarak görülmesinin payı büyüktür. Oysaki bireyin yaşamda bir yandan başarılı bir yandan mutlu olabilmesinin yolu üniversiteye girebilmek olmadığı gibi, zihinsel yetenekler de başarı ve mutluluğun tek anahtarı değildir.

Gelişim alanları içerisinde bedensel, sosyal, duygusal gibi diğer alanların da önemini vurgulayan bütünsel yaklaşım, sosyal gelişimin de önemsenmesi ve desteklenmesi gereken bir alan olduğuna dikkat çekmektedir.

Bir insan, toplumdan soyutlanarak tek başına, başarılı ve mutlu olamamanın ötesinde “normal” bir yaşam bile süremeyeceğine göre yalnızca zihinsel gelişime (zekâyâ) ağırlık vermenin ne kadar eksik kaldığı ortadadır. Buradan hareketle, sosyal bir varlık oluşumuzun yapıtaşlarından biri olan; diğer insanlarla doyumlu, olumlu ilişkiler kurma ihtiyacı göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan akran ilişkilerinin iyi incelenmesi, bilinmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal gelişiminin önemli bir boyutu olan akran ilişkilerinin desteklenmesi, sonraki yıllardaki akran ilişkileri ve bireyin sağlıklı, verimli ve mutlu olması açısından büyük önem taşımaktadır. Konu ile ilgili yıllardır yapılan çalışmalar bu sonucu ortaya koymaktadır. Bu nedenle eğitimcilerin ve anne-babaların dikkatini çocukların sosyal gelişimlerine ve akran ilişkilerine çekmek gerekmektedir. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri adlı kitabın alandaki yeni çalışmalara ve uygulamalara katkıda bulunması beklenir.

Aynı zamanda öğrencim ve meslektaşım Hülya Gülay Ogelman ile birlikte çalıştığımız doktora tezinin böylesine anlamlı bir kitaba dönüşmesi de mutluluk vericidir.

Prof. Dr. Alev ÖNDER

TEŞEKKÜR

Oynanan ilk oyunlar, anlatılan ilk sırlar.. Bizi oyuna almadıklarındaki çaresizliğimiz... Akşam yemeği için eve çağrıldığımızda “Yarın devam ederiz.” diyerek biz olmadan oyuna devam etmelerini istemediklerimiz... Yemeğe başladığımızda da “yarınki oyunu” düşünmemiz.., Sınıfa gelmediğinde eksikliğini derinden hissettiğimiz... Ertesi gün, görüşmediğimiz günün acısını daha ilk teneffüste çılginca oynayarak çıkartmamız... Anlatmak istediklerimizin karşımızdaki tarafından bize anlatıldığında yaşadığımız şaşkınlık... “Hâlbuki ben ona anlatacaktım! Demek o da aynı sorunları yaşıyor. Aynı duyguları hissediyor!” diyerek hem sevinmemiz hem de üzülmemiz... Biz daha anlatmadan bize anlatılan sırlar... “Mutlaka onun fikrini almalıyım.” dediğimiz akranlarımız... Hatta “Akranım” demeyiz. “Dostum!! Arkadaşım!! Sırdaşım!!” deriz. Akranlarımız çocukluktan itibaren hayatımızda derin izler bırakmaya başlıyorlar. Onlarla yaşadıklarımız hayatımızdaki yerlerini derinleştiriyor, sağlamlaştırıyor. Küçük bir çocukken bir oyunla hayatımıza giren akranlarla yaşadıklarımız yıllar içinde değişiklik gösteriyor. Fakat bıraktıkları izlerin derinliği değişmiyor.

Elinizdeki kitap, akranların öneminden yola çıkarak, yaşamın ilk yıllarındaki akran ilişkilerini değişik yönlerden tanıtmak ve konuya dikkat çekmek amacıyla hazırlanmıştır.

Kitabı önsözü ile zenginleştiren Sayın Prof. Dr. Alev Önder’e teşekkür ederim. Ufkumu genişletmemde Alev Önder’in engin bilgisi ve deneyiminin katkısı büyüktür.

Yıllardır destekleyici, ilgi ve anlayış dolu yaklaşımı ile bana önemli bir model olan ve gelişimime büyük katkılar sağlayan Sayın Prof. Dr. Berrin Akman’a saygılarımı sunuyorum.

Kitapların yazarları bellidir fakat arka planda yazardan daha kalabalık bir grup vardır. Desteğiyle, ilgisiyle, anlayışıyla yazarı öncesinde ve bu süreçte yalnız bırakmayan bir grup... Çok şanslıyım ki benim de böyle bir grubum var. Yıllara yayılan paylaşımlarıyla kitabın hazırlanmasında bana büyük destek oldular. Bu kalabalık grupta, Fatma Yenibayrak beni cömert sevgisi, anlayışı ve desteğiyle yalnız bırakmadı (ve biliyorum ki bırakmayacak). Serpil Şener Okur, Ebru Topsakal, Esra İmamoğlu, Hacer Aksu, Sema İçoğlu, Gülay Ekici ve Nagihan Alpay yıllardır dostluklarıyla beni onurlandırdılar. Figen, Ayfer, Nazike, Gülşen ve Fatma da arkadaşlıklarıyla bana çok şey öğrettiler, destek oldular. Akran ilişkilerinin insan üzerindeki olumlu katkılarının hepsini onlarla yaşadım. Hepsine minnettarım. İyi ki hayatımdalar. Ayrıca aileme bana verdikleri destekten ötürü teşekkür ediyorum.

Bununla sınırlı kalmıyor tabii... İlkokuldan itibaren tüm eğitim sürecimdeki öğretmenlerime bana kanat takarak hayata hazırladıkları için sonsuz teşekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum.

Yrd. Doç. Dr. Şevket YILMAZ'a kitabın şekillerinin çizimindeki yardımları için teşekkür ederim. Doç. Dr. Saadettin Yıldız'a, uzaklardan sağladığı katkılardan dolayı teşekkür ederim.

İlgili, nazik yaklaşımlarından, desteklerinden dolayı Servet Sarıkaya'ya, Damla Erlevent'e de sonsuz teşekkürler.

Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN

Denizli

*Kardeřim, dostum, arkadaşım Hilal GÜLAY'a ve
varlığıyla bana çocuksu heyecanlar yaşatan Yunus Gökay'a*

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
Teşekkür	iv
1. Giriş	1
2. Akran İlişkileri Araştırmalarının Tarihçesi.....	3
3. Akran İlişkilerine Ait Kuramlar ve Yaklaşımlar	7
1930-1980 Yılları Arasındaki Kuramlar ve Yaklaşımlar.....	8
Helen L. Koch.....	8
George Herbert Mead	8
Harry Stack Sullivan	9
Bilişsel Gelişim Kuramı / Jean Piaget.....	11
Sosyo Kültürel Gelişim Kuramı / Lev S. Vygotsky	13
Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı / Albert Bandura	16
Ekolojik Sistem Kuramı / Urie Bronfenbrenner.....	18
1980 Yılından Günümüze Kadar Gelen Kuramlar ve Yaklaşımlar.....	22
James Youniss	22
Yorumsal Kuram / William Corsaro	23
Zihin Kuramı	24
Sosyal Bilgi Süreci Modeli	28
Grup Sosyalleşme Kuramı / Judith Harris	31
Çocuk ve Çevre Yordayıcı Modeller	32
4. Akran İlişkilerinin Yapısı.....	45
5. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Önemi	49
6. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Gelişimi.....	53
7. Akran İlişkileri ile İlgili Kavramlar	61
Sosyal Gelişim.....	61
Sosyal Yeterlik.....	63
Duygusal Yeterlik.....	67
Olumlu Sosyal Davranış	69
Saldırganlık	75
Arkadaşlık	83
Yalnızlık	85

8. Farklı Akran İlişki Türleri	89
Farklı Akran İlişkileri	89
Akranlar Tarafından Kabul Edilme	89
Akranlar Tarafından Reddedilme	92
Akran Şiddeti (Zorbalık).....	93
9. Sosyal Konum	103
Sosyal Konumu Etkileyen Unsurlar	104
Sosyal Konumun Belirlenmesi	104
Sosyal Konum Tipleri	108
10. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Gelişimini Etkileyen Unsurlar	117
Bireysel Farklılıklar	118
Sosyal Çekingenlik	119
Utangaçlık	123
Sosyal Kaygı.....	124
Aşırı Hareketlilik	126
Mizaç.....	127
Kendilik Kavramı.....	129
Bilişsel Yeterlik	130
Dil.....	131
Fiziksel Görünüm	131
Cinsiyet	132
Aile	134
Kültür	157
Oyun	160
Okul Öncesi Eğitim Kurumları	163
11. Risk Altında Bulunan Çocuklarda Akran İlişkileri.....	165
Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklarda Akran İlişkileri	166
İstismara Uğrayan Çocuklarda Akran İlişkileri	170
Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Akran İlişkileri.....	171
12. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerini Değerlendirmek	173
13. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri Nasıl Geliştirilir?	183
Sonuç	201
KAYNAKÇA.....	203

Şekil Listesi

Şekil 1. Yakınsal Gelişim Alanı (Zone of Proximal Development)	15
Şekil 2. Gözleme dayalı öğrenme süreçleri	17
Şekil 3. İnsan gelişimini etkileyen ekolojik sistemler	20
Şekil 4. Yorumsal Toplumsallaşma Modeli	23
Şekil 5. Hatalı Kanı Süreci.....	26
Şekil 6. Sosyal Bilgi Süreci Modeli.....	29
Şekil 7. Uyumsuzluğa yönelik nedensellik ve rastlantısallık ilkeleri	33
Şekil 8. Uyuma yönelik nedensellik ve rastlantısallık ilkeleri.....	34
Şekil 9. Anaokulundaki uyum ile ilgili çocuk ve çevre modeli	35
Şekil 10. Aracı süreç modeline göre akran kabul ve reddinin kısa süreli etkileri.....	36
Şekil 11. Aracı süreç modeline göre akran reddinin uzun süreli etkileri	37
Şekil 12. Aracı süreç modeline göre akran reddi, saldırganlık ve çekingenliğin uzun süreli etkileri	38
Şekil 13. Aracı süreç modeline göre saldırganlık ve korkulu-kaygılı olmanın uzun süreli etkileri	39
Şekil 14a. Problem temelli model (Dışa yönelik davranış sorunları için)	41
Şekil 14b. Problem temelli model (İçer yönelik davranış sorunları için).....	41
Şekil 15a. Yer değiştirme modeli (Saldırganlık ve reddedilme için)	42
Şekil 15b. Yer değiştirme modeli (Çekingenlik ve reddedilme için)	43
Şekil 16. Yetişkin-çocuk ve çocuk-çocuk ilişkilerinin analizi.....	47
Şekil 17. Sosyal yeterliğin üç unsuru: Uyumlu davranış, sosyal beceriler, akran ilişkileri.....	65
Şekil 18. Olumlu sosyal davranışın aşamaları	70
Şekil 19. Saldırganlık tipleri	79
Şekil 20. Okul öncesi dönemde saldırganlığın kısa ve uzun süreli etkileri	82

Şekil 21. Akran ilişkilerinde olumsuz kendilik algısı ve yalnızlığın ortaya çıkışı	87
Şekil 22. Akran kabulünü etkileyen unsurlar	91
Şekil 23. Akran şiddeti sürecinde yer alan farklı rollerdeki çocuklar	99
Şekil 24. Saldırgan-Kurban İlişkilerine Ait Yapısal Analiz	102
Şekil 25. Akran ilişkileri sürecinde reddedilme	112
Şekil 26. Sosyal etki ve sosyal tercih açısından sosyal konum grupları	115
Şekil 27. Sosyal çekingenliğin gelişimi, kısa ve uzun süreli etkisi.....	121
Şekil 28. Anne-baba ve akran ilişkileri arasındaki etkileşim	136
Şekil 29. Anne-baba ile yaşanan anlaşmazlıkların akran yeterliğine doğrudan etkisi	137
Şekil 30. Bağlanma tipleri ve gelişimleri.....	141
Şekil 31. Bağlanma, duygusal düzen ve akranlarla sosyal etkileşim arasındaki ilişkiler	144
Şekil 32. Çeşitli değişkenlere göre anne-baba tutumları.....	151
Şekil 33. Disiplin yöntemlerinin akran ilişkileri üzerindeki uzun süreli sonuçları	153
Şekil 34. Çocukların akran ilişkileri ile anne-babalarının algıları	154
Şekil 35. Kardeş ilişkisinin niteliğini etkileyen unsurlar	156
Şekil 36. Sosyal etkileşimin aracılığı ile kültürün sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki etkisi.....	158
Şekil 37. Oyunun etkileşimsel işlevleri	162
Şekil 38. Akran Sosyal Davranış Kayıt Formu.....	178
Şekil 39. Akran Sosyal Davranış Kayıt Formu.....	179
Şekil 40. Anekdot formu örneği	181
Şekil 41. Çocuğun davranışını etkileyen çoklu sistemler	188
Şekil 42. Küçük çocuklarda akran etkileşimlerini geliştirmenin hiyerarşik yapısı.....	196

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Dinamik olan toplumsal yapı içindeki değişiklikler farklı etkileri de beraberinde getirmektedir. Sosyal hayattaki değişimler, eğitime de farklı yansımalarda bulunmaktadır. Son yıllarda, çalışan annelerin sayısındaki artış, büyük şehirlerdeki yaşam koşulları (çocukların sokakta uzun süre ve istediği gibi oynayamaması) ve yapılan araştırmalar, okul öncesi eğitimin öneminin sıklıkla vurgulanmasını beraberinde getirmiştir. Günümüzde okul öncesi eğitim yaygınlaşmakta ve bu eğitime başlama yaşı düşmektedir. Bu gelişmeler, sosyal gelişim açısından çocukların akran ilişkileriyle daha erken yaşta tanışması ile sonuçlanmaktadır.

Kişiler arası ilişkiler, zaman ve etkileşimlerle olgunlaşır. Bu ilişkiler içinde, akranlar özel bir yere sahiptir. Akran kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup; çağ, zaman, yüzyıl ve asır anlamına gelen **karn** kelimesinin çoğul halidir (Develioğlu, 2008; Parlatur, 2006). Akran kelimesinin anlamıyla ilgili sıklıkla karşılaşılan tanım “aynı yaştaki kişiler, yaşıt” olmakla birlikte bu anlam kelimeyi tam olarak karşılamamaktadır. **Akran**, aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan, benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişileri ifade etmektedir. **İlişki** ise iki kişi arasındaki iletişimi (sözel, sözel olmayan etkileşimler, davranışlar) ve gelecekte ilişkinin devamını sağlayacak unsurların (inançlar, duygu, düşünceler, bilgi) tamamını içeren, karşılıklı olan etkileşimlerdir (Cicirelli, 1995). Bu bağlamda **akran ilişkileri**, aynı yaşta ya da gelişim, olgunluk düzeyinde olan; benzer geçmiş, değer, yaşantı, yaşam tarzı ve sosyal bağlamı paylaşan kişiler arasında karşılıklılık ve devamlılık gösteren etkileşimlerin bütünüdür.

Akranlar, yaşamın ilk yıllarında aynı becerileri kazanmayı, aynı ilgileri paylaşmayı ifade etmektedir. Çocukların akranlarıyla birebir başladıkları iletişim zamanla küçük ve büyük grup oyunlarına dönüşmektedir. Grup şeklindeki bu değişim, ileriki yıllardaki anlamlı, sağlıklı, başarılı ilişkilerin temelini oluşturur. Bununla birlikte akran etkileşimlerinin sosyalleşmeyi hızlandırıcı etkisi de bulunmaktadır. Çocuklar akran etkileşimleriyle toplum kurallarını, topluma uyum sağlamayı öğrenerek, kendilerini tanımaya ve kendilik algılarını şekillendirmeye başlayacaklardır. Görüldüğü gibi akran ilişkileri eğlenceli, hoş vakit geçirmenin

yanı sıra tüm gelişim alanları üzerinde büyük ve kalıcı etkiler sağlamaktadır. Uzun yıllardan beri konu ile ilgili yapılan çalışmalar, akran ilişkilerinde yaşanan sorunların ve başarısızlıkların ileriki yıllarda uyum problemlerine yol açabileceğini göstermektedir. Çocukların akranlarına uyum sağlayamaması, onlar tarafından sevilmemeleri, reddedilmeleri, kısa ve uzun sürede olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Akran ilişkilerinde sorun yaşayan bu çocuklar psikolojik ve duygusal açıdan risk altındadır. Akranlar arasındaki düşük sosyal konum, okulu erken bırakma ve zihinsel problemlerle ilişkili bulunmuştur (Mayeux, Bellmore & Cillesen, 2007; Zimmer-Gembeck, Hunter & Pronk, 2007). Akranları tarafından reddedilen çocukların ileriki yıllarda da reddedilme olasılıkları, reddedilmeyenlere göre daha fazladır. Şöyle ki anaokulunda reddedilen çocukların, ilköğretim 1. sınıfta da reddedildikleri, sonraki yıllarda da reddedilme risklerinin en az % 50 olduğu belirtilmektedir (Pettit vd., 1996). Bir diğer araştırmada da Haselager ve meslektaşları (2002), bir yıl boyunca reddedilen anaokulu çocuklarının, sonraki yıl saldırganlık düzeyleri daha düşük olduğu halde iki yıl boyunca reddedilmeye devam ettiklerini ifade etmiştir.

Yurt dışında konu ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçları, okul öncesi dönem akran ilişkileri çalışmalarının arttırılmasına vurgu yapmaktadır. Ülkemizde son yıllarda özellikle ilköğretim ve lise öğrencilerinin akran ilişkileri ile ilgili araştırmalarda artış görülmektedir. Ancak yaşamın ilk yıllarındaki akran ilişkilerinin de farklı değişkenlerle oluşturulan kısa ve uzun süreli araştırmalarla irdelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bağlamda, kitapta okul öncesi dönemdeki akran ilişkileri farklı açılardan incelenmiştir. Okul öncesi dönem akran ilişkilerinin önemi, yapısı, gelişimi, bu ilişkileri şekillendiren unsurlar, akran ilişkilerinin değerlendirilmesi gibi uygulamalarla doğrudan ilişkili bölümlerin yanı sıra akran ilişkileri ile ilişkili kavramlara ve kuramlara da yer verilmiştir. Farklı akran ilişki türleri, sosyal konum gibi bölümlerle konunun farklı yönlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Son bölümde de akran ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik anne babalara, öğretmenlere, araştırmacılara öneriler sunulmuştur. Çeşitli konu başlıkları doğrultusunda, okul öncesi eğitimcileri, uzmanları, anne babalar, öğretmen adayları ve araştırmacılardan oluşan geniş bir kitlenin konuya dikkatinin çekilmesi hedeflenmiştir.

2. BÖLÜM

AKRAN İLİŞKİLERİ ARAŞTIRMALARININ TARİHÇESİ

Akran İlişkileri Araştırmalarının Tarihçesi

Okul öncesi dönem akran ilişkileri araştırmaları, 1930'lu yıllarda yapılandırılmış gözlemlerle başlamıştır. Yaklaşık seksen yıla dayanan araştırmalar, 3 dönemde incelenebilir:

1. İlk nesil araştırmalar: 1920'lerden itibaren gelişim kuramcıları (Freud, Piaget, Erikson, Mead) sosyal grupların bireylerin gelişimi üzerindeki etkilerini ifade ederek, çocukluğa ve yaşamın ilk yıllarına vurgular yapmışlardır. Psikoloji alanındaki bu gelişmeler, 1930'larda başlanan akran ilişkileri araştırmalarına öncülük etmiştir. 1930'lardan 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan bu dönemdeki akran ilişkileri çalışmaları ilk nesil araştırmalarını oluşturmaktadır. Bu dönemde sosyal bilimciler, yapılandırılmış gözlemlerle çocukların akran gruplarının yapısını ve akran gruplarındaki pozisyonlara göre çocukların özelliklerini incelemişlerdir. Buhler, Maudry ve Nekula 1930'da, Parten de 1932'de doğal ortamlarda akran gruplarının ilişkilerini gözlemleyerek yalnız oyun, paralel oyun ve işbirlikçi oyun sınıflandırmasını yapmışlardır. Sınıflandırmaya göre 2-5 yaş arası çocuklar, önce yalnız oynamaktadırlar. Ardından paralel oyun denilen yan yana ama yalnız başlarına aynı oyunları oynadıkları aşamaya geçerler. Etkileşimli oyunlarından sonra işbirlikçi oyun adı verilen ortak bir amaç için gerçekleştirilen oyunlar oynanmaktadır (Fabes, Martin & Hanish, 2008; Feldman, 2005; Howes & Tonyan, 1999; Ladd, 1999).

Chitten (1942) tarafından oyuncak bebeklerle hazırlanmış bir ortamda, okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinde yaşadıkları anlaşmazlıklarla ilgili bir eğitim programı uygulanmıştır. Program sonunda olumlu becerilerin öğretilmesinin akran ilişkilerindeki sorunları azalttığı gözlemlenmiştir (Bierman, 2005).

Akran ilişkileri ile ilgili yapılan ilk çalışmalar, oyun ve sosyal beceri eğitime yönelik bulgularıyla dikkat çekmektedir. Ayrıca akran ilişkilerinin çok boyutlu olduğu konu ile ilgili yapılan ilk çalışmalarda ortaya konulmuştur.

2. İkinci nesil araştırmalar: 1960'larda başlayan ve 1980'ler boyunca devam eden araştırmalardır. Dönemin başlangıcından 1970'lere kadar maymunlarla ve küçük çocuklarla yapılan çeşitli gözlemlerle akran ilişkileri incelenmiştir. Bu dönemde çocuklarla yapılan gözlem çalışmalarının daha yapılandırılmış olduğu görülmektedir. Hartup, Fargot, Patterson ve Strayer tarafından yapılan gözlemlerde, saldırgan davranışların zamanla artış gösterdiği ve akran şiddetinin etkileri ortaya koyulmuştur. Bu on yıllık zaman diliminde araştırmaların hız kazanmasında, okul öncesi eğitimle ilgili yapılan çalışmalar ve kuramsal yaklaşımlardaki artışın ve Bowlby'nin kuramının anne-bebek ilişkisine dikkat çekmesinin payı büyüktür. Yine bu dönemde zihinsel engelli çocukların akran ilişkileri de sıklıkla incelenen konulardan biri olmuştur. 1970'lerde ise akran ilişkilerinin nasıl geliştiği ve sosyal davranışları nasıl etkilediği araştırılmaya başlanmıştır. Akran ilişkilerindeki yeterlikle ilişkili sonuçları sunan çalışmalar, sosyal olmayan ve yıkıcı davranışların zayıf akran ilişkilerine, olumlu sosyal davranışların ise akran kabulüne yol açtığını ifade etmiştir. Bu dönemde, çalışan annelerin sayısındaki artış, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırmasını sağlamakla birlikte, çalışan anneler ve kardeşler başta olmak üzere ailenin etkisini inceleyen araştırmaların da devamını sağlamıştır. Aynı zamanda saldırganlıkla ilgili yapılan çalışmaların da 1980'lerden itibaren arttığı görülmektedir. Araştırmacılar gözlemedikleri oyun gruplarında, saldırganlığın farklı türlerini (tepkisel, ilişkisel) ve bu türlerin çocuklar üzerinde çeşitli etkilerini incelemişlerdir. İkinci nesil araştırmalarının son on yılında, sosyometri tekniğiyle daha çok ilgilenildiği de görülmektedir. Sosyometri çalışmalarında gelinen nokta, popüler, reddedilen, ortalama, dışlanan ve tartışmalı konum kavramlarının ortaya çıkarılması olmuştur. Dönemin sonlarına gelindiğinde, ailenin akran ilişkilerine olan etkilerinin çalışmaya devam edildiği görülmektedir. Sonuçlar, ailelerin, akran ilişkilerini doğrudan ve dolaylı olarak etkilediğini göstermiştir. Araştırmalar, özellikle annelerin çocukların akran ilişkilerine doğrudan etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Annelerin, çocukların akran oyunlarına katılımı ile çocukların beceri yeterliği arasında olumlu yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Bukowski & Adams, 2005; Fabes, Martin & Hanish 2008; Field, 1981; Ladd, 1999; Ladd & Ettekal, 2009).

Görüldüğü gibi, ikinci nesil araştırmalarda, akran ilişkileri problemleri, sosyal konum, akran ilişkilerini etkileyen çevresel unsurlar gibi konuların incelenmesi, akran ilişkileri çalışmalarında önemli ilerlemelerin kaydedildiğini göstermektedir.